శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమద్వరవరమునయే నమః

ఆదిత్యహృదయ వైభవం

సూర్యప్రభ వాహనం, తిరుమల

'పండితరత్న' డా|| ఉ. వే. శ్రీమాన్ ఈయుణ్ణి

అళ్వార్ శింగరాచార్యులు

సమర్పణ: వంగల వేంకట కేశవ అయ్యంగారు

ధాత (చైత్రమాస సూర్య)

అర్యమ (వైశాఖమాస సూర్య)

మిత్ర (జ్యేష్ఠమాస సూర్య)

వరుణ (ఆషాఢమాస సూర్య

పర్జన్య(ఫాల్గుణమాస సూర్య)

ఇంద్ర (శ్రావణమాస సూర్య)

పూష (మాఖమాస సూర్య)

వివస్వాన్ (భాద్రపదమాస సూర్య)

భగ (పుష్యమాస సూర్య)

అంశుమాన్
(మార్గశీర్ష సూర్య)

విష్ణు
(కార్తీకమాస సూర్య)

త్వష్ట (ఆశ్వయుజమాస సూర్య)

ద్వాదశాదిత్యులు

ఆదిత్యహృదయ వైభవం

★★★★★

గాయత్రీమంత్రవేద్యో ఘనకనకరుచా22నఖాద్భాసమానః

సర్వైః విప్రైః త్రిసంధ్యం ప్రణిహితమనసా సేవ్యతే దేవదేవః,

సూర్యాంతర్వర్తమానో లసదరిజలజాలంకృతాజానుబాహుః

నిత్యం భాసేత చిత్తే మమ హృది దయయా శ్రీసఖశ్చోత్సమాఖ్యః.

గాయత్రీ మంత్రం ద్వారా తెలియబడేవాడు, గొప్పదైన బంగారు వర్ణంతో నఖశిఖ పర్యంతం ప్రకాశించేవాడు, వైదికులందరిచే మూడు సంధ్యలలోనూ ఏకాగ్రత కలిగిన మనసుతో సేవింపబడేవాడు, దేవదేవుడు, సూర్యుని లోపల నెలకొని ఉండేవాడు, ప్రకాశించే చక్రాయుధం, పాంచజన్యం అనే వీటితో అలంకరింపబడిన ఆజానుబాహువులను కలవాడు, "ఉత్" అనే పదంచేత చెప్పబడేవాడు అయిన శ్రీమన్నారాయణుడు నా హృదయంలో దయతో నిత్యం ప్రకాశించాలి.

★★★★★

ఆదిత్యహృదయ వైభవం

ఆదిత్యహృదయాంతస్థో దేవో నారాయణః ప్రభుః ।
విద్యాసహాయవానస్మాన్ హరీ రక్షతు కుండలీ ॥

ఈ లోకంలో రాత్రివేళ వ్యాపించిన చీకట్లను పారదోలి, అందరికీ చైతన్యాన్ని, స్ఫూర్తిని పొందించి. ఆరోగ్యాన్ని కల్గించే మహనీయుడు ఆదిత్యుడు. ఈ లోకం కాలానుగుణమైన పరిణామాన్ని కల్గిసది, ఆ కాలానికి నిర్వాహకుడు సూర్యుడు. "చక్షోః సూర్యో అజాయత" అని అంటూ పురుషసూక్తం విశ్వరూపుడైన పరమాత్మ యొక్క చక్షుస్సునుండి సూర్యుడు ఉద్భవించినట్లు తెల్పుతున్నది. "చంద్రసూర్యౌ చ నేత్రే" అని ఇతిహాసోక్తి. "స ఆత్మా, అంగాన్యన్యా దేవతాః" అని అంటూ తైత్తిరీయోపనిషత్తు భగవానునకు మిగిలిన దేవతలంతా అంగాలని పేర్కొన్నది కదా!

దేవతలలో ప్రముఖులు ముప్పై మూడుమంది. "ఏతే త్రయస్త్రింశద్దేవాః" అని బృహదారణ్యకోపనిషత్తు, "ముప్పత్తు మూవర్ అమరర్" అని గోదాదేవి, "ఎణ్మర్ పదినొరువర్ ఈరఱువర్ ఓరిరువర్" అని పాయ్కై ఆళ్వార్లు ఈ విషయాన్ని తెలిపారు. ఏకాదశ రుద్రులు (11), ద్వాదశాదిత్యులు(12), అష్టవసువులు (8), అశ్వినీ దేవతలు ఇద్దరు (2) -మొత్తం ముప్పై ముగ్గురు దేవతలు ప్రధానులు. పన్నెండుమంది ఆదిత్యులు ఒక్కొక్కనెల ఒక్కొక్కరు చొప్పున సూర్యమండలానికి వాసస్థానమైన రథంలో ఉంటారు. ఈ ఆదిత్యులతోపాటు పన్నెండుమంది ఋషులు, ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్కమాసంలో సూర్యరథంలో ఉండి వేదాధ్యయనపరులై స్తుతిస్తారు. పన్నెండు మంది గంధర్వులు గానాన్ని చేస్తారు. పన్నెండుమంది అప్సరసలు నాట్యం చేస్తారు. పన్నెండుమంది యక్షులు ఏడు గుఱ్ఱాలను పట్టుకొని ఉంటారు. పన్నెండుమంది నాగాలు సూర్యరథానికి పగ్గాలుగా ఉంటారు. పన్నెండుమంది రాక్షసులు అనుచరులై ఉంటారు. ఈ విధంగా ఆయా మాసాలలోని ఆదిత్యులు, ఋషులు, గంధర్వులు, అప్సరసలు, యక్షులు, నాగులు, రాక్షసులు- అనే ఏడుమంది చైత్రం మొదలు ఫాల్గునంవరకు గల పన్నెండు నెలలలో సూర్యరథ గమనాన్ని నిర్వహిస్తారు. చైత్రాదిమాసాలలో సూర్యరథాన్ని నడిపే ఆదిత్యాదులు ఏడుమంది వివరం శ్రీవిష్ణుపురాణంలో, కూర్మపురాణంలో తెలుపబడింది. దీనిని అழకియమణవాళప్పెరుమాళ్‌నాయనార్ అనే పూర్వాచార్యులు తత్త్వనిరూపణ మనే గ్రంథంలోని అయిదవ అధికారంలో

వివరించారు.

ద్వాదశాదిత్యులు - "ధాతా-ర్యమా చ మిత్రశ్చ వరుణశ్చేంద్ర ఏవ చ, వివస్వాంస్తథ పూషా చ పర్జన్యశ్చాంశ ఏవ చ, భగస్త్వష్టా చ విష్ణు శ్చ ఆదిత్యా ద్వాదశా స్మృతాః" అనే విష్ణుపురాణసూక్తినిబట్టి ధాత, అర్యముడు, మిత్రుడు, వరుణుడు, ఇంద్రుడు, వివస్వాన్, పూషా, పర్జన్యుడు, అంశుడు, భగుడు, త్వష్ట, విష్ణువు -అనేవారు ద్వాదశాదిత్యులు. (ఈ పేర్లలో కొంత వ్యత్యాసం ఆయా పురాణ వచనాలలో కన్పడుతున్నది)

చైత్రాది ఆయా మాసాలలోని ఆదిత్యాది సప్తగణాల వివరాన్ని కూర్మపురాణం పూర్వభాగం ఈవిధంగా తెలియజేసింది.

1. చైత్రమాసంలో ధాతా అనే ఆదిత్యుడు, కృతస్థల అనే అప్సరస, పులస్త్యుడనే ఋషి, వాసుకి సర్పం, రథభృత్ అనే యక్షుడు, హేతి అనే రాక్షసుడు, తుంబురుడనే గంధర్వుడు - అనే ఈ ఏడుగురు మధుమాసమనబడే చైత్రమాసంలో ఆదిత్య మండలాన్ని అధిష్ఠించి ఉంటారు.

2. అర్యముడు అనబడే ఆదిత్యుడు, పులహుడనే ఋషి, రథౌజా అనే యక్షుడు, పుంజికస్థల అనే అప్సరస, ప్రహేతి అనే రాక్షసుడు, కచ్ఛవీరుడనే సర్పం, నారదుడనే గంధర్వుడు- అనే ఏడుగురు మాధవమనబడే వైశాఖమాసంలో ఆదిత్యమండలాన్ని అధిష్ఠించి ఉంటారు.

3. మిత్రుడనే ఆదిత్యుడు, అత్రి అనబడే ఋషి, తక్షకుడనే సర్పం, పౌరు షేయుడనే రాక్షసుడు, మేనక అనే అప్సరస, హాహా అనే గంధర్వుడు, రథస్వనుడనే యక్షుడు -అనే ఈ ఏడుగురు శుచి అనబడే జ్యేష్ఠమాసంలో ఆదిత్యమండలాన్ని అధివసించి ఉంటారు.

4. వరుణుడనే ఆదిత్యుడు, వసిష్ఠుడనే ఋషి, సహజన్య (రంభ)అనే అప్సరస, హూహూ - అనే గంధర్వుడు, వధుడనే రాక్షసుడు, రథచిత్రుడనే యక్షుడు, అశ్వాదుడనే సర్పం - అనే ఏడుగురు శుక్రమనబడే ఆషాఢమాసంలో ఆదిత్య మండలాన్ని అధివసించి ఉంటారు.

5. ఇంద్రుడనే ఆదిత్యుడు, విశ్వావసువు అనే గంధర్వుడు, స్రోత అనే యక్షుడు, ఏలాపుత్రుడనే సర్పం, అఙ్గిరా అనే ఋషి, ప్రమ్లోచ అనే అప్సరస, సర్పుడనే రాక్షసుడు- అనే ఏడుగురు నభస్సు అనే శ్రావణమాసంలో ఆదిత్యమండలాన్ని

అధివసించి ఉంటారు.

6. వివస్వాన్ అనే ఆదిత్యుడు, ఉగ్రసేనుడనే గంధర్వుడు, భృగువనే ఋషి, ఆ పూరణుడనే యక్షుడు, అనుమ్లోచ అనే అప్సరస, శంఖపాలుడనే సర్పం, వ్యాఘ్రుడనే రాక్షసుడు- అనే ఈ ఏడుగురు నభస్యమనబడే భాద్రపదమాసంలో ఆదిత్య మండలాన్ని అధివసించి ఉంటారు.

7. పూషా అనే ఆదిత్యుడు, వసురుచి అనే గంధర్వుడు, వాతుడనే రాక్షసుడు, గౌతముడనే ఋషి, ధనంజయుడనే సర్పం, సుషేణుడనే యక్షుడు, ఘృతాచి అనే అప్సరస - అనే ఏడుగురు ఇషమనబడే ఆశ్వయుజ మాసంలో ఆదిత్య మండలాన్ని అధివసించి ఉంటారు.

8. విశ్వావసువు అనే ఆదిత్యుడు, భరద్వాజుడనే ఋషి, పర్జన్యుడనే గంధర్వుడు, ఐరావతమనబడే సర్పం, విశ్వాచి అనే అప్సరస, సేనజిత్ అనే యక్షుడు, ఆపసుడనే రాక్షసుడు- అనే ఈ ఏడుగురు ఊర్జమనే కార్తికమాసంలో ఆదిత్యమండలాన్ని అధివసించి ఉంటారు.

9. అంశుడనే ఆదిత్యుడు, కాశ్యపుడునే ఋషి, తార్క్ష్యుడనే యక్షుడు, మహాపద్ముడనే సర్పం, ఊర్వశి అనే అప్సరస, చిత్ర సేనుడనే గంధర్వుడు, విద్యుత్ అనే రాక్షసుడు- అనే ఈ ఏడుగురు సహమనబడే మార్గశీర్షమాసంలో ఆదిత్యమండలాన్ని అధివసించి ఉంటారు.

10. భగుడనే ఆదిత్యుడు, క్రతువనే ఋషి, ఊర్ణాయువు అనే గంధర్వుడు, స్ఫూర్జుడనే రాక్షసుడు, కార్కోటకుడనే సర్పం, అరిష్టనేమి అనే యక్షుడు, పూర్వచిత్తి అనే అప్సరస- అనే ఏడుగురు సహస్యమనే పుష్యమాసంలో ఆదిత్యమండలాన్ని అధిష్టించి ఉంటారు.

11. త్వష్ట అనే ఆదిత్యుడు, జమదగ్ని అనే ఋషి, కంబళుడనే సర్పం, తిలోత్తమ అనే అప్సరస, బ్రహ్మోపేతుడనే రాక్షసుడు- రథజిత్తు అనే యక్షుడు, ధృతరాష్ట్రుడనే గంధర్వుడు- అనే ఈ ఏడుగురు తపస్సు అనే మాఘమాసంలో ఆదిత్యమండలాన్ని అధివసించి ఉంటారు.

12. విష్ణువు అనే ఆదిత్యుడు, విశ్వామిత్రుడనే ఋషి, అశ్వతరుడనే సర్పం, రంభ అనే అప్సరస, సూర్యవర్చస్సు గంధర్వుడు, సత్యజిత్తు అనే యక్షుడు,

యజ్ఞోపేతుడనే రాక్షసుడు- అనే ఈ ఏడుగురు తపస్యమనబడే ఫాల్గునమాసంలో ఆదిత్యమండలాన్ని అధిష్ఠించి ఉంటారు. ఆదిత్యుడు మండలాధిపతి అతడు ప్రధానుడు. మిగిలినవారు అతనిని అనుసరిస్తారు. ఆ ఆదిత్యుని హృదయంలో అంతర్యామిగా పరమాత్మ అయిన శ్రీమన్నారాయణుడు వేంచేసి ఉంటాడు. ఇతనిని "య ఏషోంతరాదిత్యే", "య ఆదిత్యే తిష్ఠన్... ఆదిత్యమంతరో యమయతి" ఇత్యాదిగా వేదం, "ధ్యేయస్సదా సవితృమండల మధ్యవర్తీ" ఇత్యాదిగా పురాణం, "ఇడమ్ వలమేழ்పూణ్డ ఇరవిత్తేరోట్టి" అని దివ్యసూరులు కీర్తించారు. ఇతడే "ఉత్" అనే నామాన్ని కలవాడు. గాయత్రీ మంత్రంచే తెలియబడేవాడు. తిరువాయ్మొழி ప్రబంధప్రతిపాద్యుడు. ఆదిత్య మండలాంతర్వర్తి నేత్రాలు నిండైన నీటిలో పుట్టిన, చక్కని బలమైన కాడను కల, సూర్యుని కిరణాలచే వికసించిన ఎర్రతామర పూల రేకుల వలె అందంగా ఉంటాయి. దీనిని ఛాందోగ్యోపనిషత్తు "తస్య కప్యాసం పుండరీకమేవమక్షిణీ" అని పల్కింది. ఈ శ్రుతిని వివరించే సందర్భంలోనే శ్రీరామానుజులకు, యాదవ ప్రకాశకులకు మధ్య అభిప్రాయభేదం ఏర్పడింది. ఈ అభిప్రాయభేదమే తర్వాతికాలంలో శ్రీరామానుజులు బాదరాయణ ప్రణీతాలైన బ్రహ్మసూత్రాలకు విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతపరంగా శ్రీభాష్యమనే అద్భుతమైన వ్యాఖ్యానాన్ని రచించడానికి కారణమైనది. అందువల్ల ఆదిత్యమండలాంతర్వర్తికి, విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతానికి అవినాభావసంబంధం ఉన్నది.

శ్రీ విష్ణుపురాణంలో ద్వాదశాదిత్యుల జన్మనుగూర్చిన వివరం కన్పడు తున్నది. దక్షుడు తన కుమార్తెలు పదమూడుమందిని కశ్యపప్రజాపతికి ఇచ్చి వివాహం చేశాడు. వారిలో అదితి ఒకరు. ఈమెకు కశ్యపునివల్ల కల్గిన సంతానమే ద్వాదశాదిత్యులు. చాక్షుషమన్వంతరంలోని తుషితులనే పన్నెండుమంది దేవతలు (ఇప్పటి మన్వంతరమే వైవస్వతమన్వంతరం. ఇది వైవస్వత మనువుతో ప్రారంభమైన కాలం) తమలో తాము ఆలోచించుకొని వైవస్వతమన్వంతరంలో ఆదితికి పుత్రులై జన్మించాలని నిశ్చయించుకొన్నారు. వారు ద్వాదశాదిత్యులుగా జన్మించారు - అని శ్రీ విష్ణుపురాణం ప్రథమాంశలోని పదిహేనవ అధ్యాయంలో తెలుపబడింది.

ఈ విధంగా ఆదిత్యులు మొదలైనవారు భగవద్భక్తివల్ల వృద్ధిని పొందినవారై వేదరూపమై, భగవద్భక్తిమయమైన ఆదిత్యమండలాన్ని ఆశ్రయించి ఉంటారు. వీరు ఏడుమందిలో ఆదిత్యులు ప్రధానులు. మిగిలినవారు అతనిని అనుసరిస్తారు.

ఆ ఆదిత్యుల హృదయంలో ఉపాస్యుడైన శ్రీమన్నారాయణుడు “విద్యా సహాయ వంతం మామాదిత్యస్థం సనాతనమ్, కపిలం ప్రాహురాచార్యాః సాంఖ్య యోగవిచక్షణాః ” (మహాభారతమ్ - శాంతిపర్వం - మోక్షధర్మం-347-69) అని చెప్ప బడిన రీతిలో ఎఱ్ఱని వర్ణాన్ని కలవాడై, ‘విద్యా’ అనే పేరుసు కల లక్ష్మితో కూడిన వాడై, బంగారు వన్నెవంటి వన్నెతో ప్రకాశించే మేనిని కలవాడై, “నీలతోయదమధ్యస్థా విద్యుల్లేఖేవ భాస్కరా” అని ఉపనిషత్తులో చెప్పబడిన రీతిలోని ఆకర్షణీయమైన కాంతిని కలవాడై, దానినికూడా మింగి వేసే లోహితవర్ణాన్ని కల శ్రీసుదర్శనుని కాంతివల్ల (ఈవిధంగా ఎఱ్ఱని, నల్లని, రోహితవర్ణాల కలయికవల్ల) కాపిలవర్ణాన్ని (ఈ మూడు వర్ణాల కలయిక వల్ల ఏర్పడే గోరోజనం రంగుసు) కలవాడైనందున “కపిలు”డనే పేరుసు కలవాడై ఉంటాడు. “వలమేழ பூண் పూణ్డ ఇరవిత్తేరోట్టి వడముక వేజ్గడత్తు మన్నుమ్” అని అంటూ పేయాழ்వార్లు భగవానుడే ఆదిత్యాంతర్వర్తియై సూర్యాశ్వాల ఏడింటి గమనాన్ని శాస్త్రిస్తున్నాడని అన్నారు. ఈవిధంగా సూర్యునకు అంతర్యామియై ఉండే ఈ శ్రీమన్నా రాయణుడు మూడు సంధ్యలలో ధ్యానింపబడుతున్నాడు. ఈ మూర్తియొక్క తత్త్వాన్ని తెలిపే మహామంత్రాత్మకమైన స్తోత్రమే ఆదిత్య హృదయం.

చైత్రమాసానికి మూలమైన చిత్రానక్షత్రానికి అధిదేవత త్వష్ట, వైశాఖ మాసానికి మూలమైన విశాఖకు అధిదేవతలు ఇంద్రాగ్నులు, జ్యేష్ఠమాసానికి కారణమైన జ్యేష్ఠకు అధిదేవత ఇంద్రుడు, ఆషాఢమాసానికి కారణమైన పూర్వాషాఢకు అధి దేవత అప్‌దేవతలు. శ్రావణమాసానికి మూలమైన శ్రవణానికి అధిదేవత విష్ణువు, భాద్రపద మాసానికి మూలమైన ఉత్తరాభాద్రకు అధిదేవత అహిర్బుధ్న్యుడు, ఆశ్వయుజ మాసానికి మూలమైన అశ్వినికి అధిదేవతలు అశ్వినీదేవతలు, కార్తీక మాసానికి మూలమైన కృత్తికకు అధిదేవత అగ్ని, మార్గశీర్ష మాసానికి మూలమైన మృగశిరకు అధిపతి సోముడు, మాఘమాసానికి మూలమైన మఘకు అధిపతి పితృదేవతలు- అని వేదంలో తెలుపబడింది. ఈ అధిదేవతల నామాలన్నీ ప్రకృత స్తోత్రంలో ఆదిత్య మండలాంతర్వర్తి అయిన భగవానుని వాచకాలుగా ప్రయోగింప బడడం మఱి ఒక విశేషం. ఇంతేకాక, భగవద్గీతలోని విభూత్యధ్యాయంలో (10వ అధ్యాయంలో) భగవదంశరూపాలుగా నిర్దేశింపబడిన విష్ణు, రవి, మరీచి, శశి (సోమ), శంకర, విత్తేశ (ధనద), పావక (వహ్ని), స్కంద, వరుణ, యమ, పవన (వాయు), కాలశబ్దాలన్నీ ఈ స్తోత్రంలో కన్పిస్తాయి. దీనినిబట్టికూడా ఈ స్తుతిలోని

ఆదిత్య నామాలు అన్నీ భగవానుడైన శ్రీమన్నారాయణుని వాచకాలు అని తెలుస్తున్నది.

భక్తితో పరమాత్మను ఉపాసించే పలు మార్గాలను వేదం తెలిపింది. వాటికే బ్రహ్మ విద్యలనిపేరు. వీటిలో అంతరాదిత్యవిద్య ఒకటి. ఛాందోగ్యోపనిషత్తులో అంతరాదిత్యవిద్య అనే బ్రహ్మవిద్య తెలుపబడింది. ఈ విద్యలో సూర్యమండలం లోని ఆదిత్యునకు అంతరాత్మగా వేంచేసి ఉండే భగవానుని ఉపాసనారీతి తెలుపబడింది. "య ఏషోంతరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషో దృశ్యతే, హిరణ్యశ్మశ్రుః హిరణ్యకేశః ఆప్రణఖాత్ సర్వ ఏవ సువర్ణః. తస్య యథా కప్యాసం పుండరీకమేవ మక్షణీ, తస్యోదితినామ" (ఆదిత్యమండలంలో బంగారు వన్నెను కల్గిన, బంగారు రంగులోని మీసాలను, కేశాలను కల్గి, నఖపర్యంతం అంతా సువర్ణమయుడైన ఏ పురుషుడు ఉన్నాడో, అతనికి సూర్యుని కిరణాలతో వికసించిన పద్మాలవంటి రెండు కన్నులున్నాయి. అతనికి "ఉత్" అని పేరు) అనే ఛాందోగ్యోపనిషద్వాక్యం ఈ అంతరాదిత్య విద్యను తెల్పుతున్నది. "వేదవేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరథాత్మజే, వేదః ప్రాచేతసాదాసీత్ సాక్షాద్రామాయణాత్మనా" (వేదంచేత తెలియదగిన పరమపురుషుడు దశరథునకు కుమారుడైన జన్మించగా, వేదం వాల్మీకి ముని ద్వారా సాక్షాత్తు శ్రీరామాయణంగా ఆవిర్భవించింది) అనే సూక్తి వేదం శ్రీరామాయణంగా అవతరించిందని తెల్పు తున్నది. ఆ వేదంలో ఉపదేశింపబడ్డ అంతరాదిత్యవిద్యను ఈ ఆదిత్యహృదయ మనే స్తోత్రం బోధిస్తున్నది. ఈ అంతరాదిత్యవిద్యను "ఇడమ్ వలమేழ் పూణ్డ ఇరవిత్తేరోట్టి వడముక వేజ్గడత్తు మన్నుమ్" అని అంటూ పేయాళ్వార్లు, "శెయ్యదోర్ ఞాయిற்றைక్కట్టి శిరీదరన్ మూర్త్తి యా దెన్రుమ్" (ఎఱ్ఱని అద్వితీయమైన సూర్యుని చూపించి, "ఇది శ్రీధరునిమూర్తి" అని అని పరాంకుశ నాయకి అంటున్నది) అని నమ్మాళ్వార్లు, "వేజ్గడన్ కోయిల్కొణ్డ అతనొడుమ్ వానిడై అరుక్కన్ మేవి నిఱ్పాయ్కు అడిమై త్తొழில్ పూణ్డాయే" (పెరియ తిరుమొழி-2-1-7) అని తిరుమంగైమన్నన్ తెలియజేశారని సర్వజ్ఞులైన పూర్వా చార్యులు ఈ సూక్తులను వ్యాఖ్యానించడం ఇక్కడ స్మరించదగిన అంశం.

శ్రీరామాయణం యుద్ధకాండలో ఇది 107వ సర్గ. దీనిని అగస్త్యుడు శ్రీరామునకు ఉపదేశించిన సందర్భాన్ని గమనించాలి. శ్రీరాముడు రావణునితో చాలా సేపు గొప్ప యుద్ధం చేశాడు. ఆ యుద్ధాన్ని చూడడంకోసం దేవతలతోపాటు

భగవానుడైన అగస్త్యమహర్షికూడా వచ్చాడు. శ్రీరామునితో పోరాడి అలసిన రావణుడు రామబాణాలకు మూర్ఛపోయాడు. అపుడు రావణుని సారథి యుద్ధరంగంనుండి అతనిని పక్కకు తీసికొనిపోయాడు. కొంతసేపటికి తెప్పరిల్లిన రావణుడు యుద్ధరంగం నుండి తనను పక్కకు తప్పించిన సారథిని నిందించాడు. శత్రువులను సైతం రంజింపజేసే శ్రీరాముని ముందుకు మళ్ళీ తనను తీసికొని పొమ్మని అతనిని ఆజ్ఞాపించాడు. అతని సారథి ఆవిధంగానే చేశాడు. అపుడు రావణుని ఏ రీతిలో సంహరించాలి? అనే చింతతో ఉండే శ్రీరామునకు అగస్త్యుడు ఈ ఆదిత్యహృదయాన్ని ఉపదేశించాడు. కురుక్షేత్ర మహాసంగ్రామారంభంలో కింకర్తవ్యతావిమూఢుడైన అర్జునునకు భగవానుడైన శ్రీకృష్ణుడు ఉపనిషత్సారమైన భగవద్గీతను ఉపదేశించాడు. ఇక్కడ రామరావణ యుద్ధం చివరి ఘట్టంలో రావణవధనుగూర్చి చింతించే శ్రీరామునకు ఛాందోగ్యోపనిషత్ సిద్ధమైన అంతరాదిత్యవిద్యను భగవానుడైన అగస్త్య మహర్షి ఉపదేశించాడు.

విష్ణుసహస్రనామంలో ఆదిత్యశబ్దం రెండుమార్లు పఠింపబడింది (39వ నామం, 568వ నామంగా) మొదటి ఆదిత్యనామం ఆదిత్యమండలాన్ని అధివసించి ఉండే శ్రీమన్నారాయణుని పరంగా భట్టర్ వ్యాఖ్యానించారు. ఆదిత్య మండలవర్తి అయిన ఈ పరమాత్మను "మహాస్వనః" అనే (41వ) ఇంకొక నామం తెలుపు తున్నది. ఈనామానికి "గొప్ప అనగా పూజ్యమైన", "ఉత్" అనే నామాన్ని కలవాడని అర్థం. ఈ నామాన్ని వ్యాఖ్యానించేటపుడు భట్టర్ "సైషా త్రయ్యేవ విద్యా తపతి య ఏషోంతరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషః" అనే వేదవాక్యాన్ని ప్రమాణంగా ఉదాహరించారు. ఈ వాక్యంవల్ల ఋగ్యజుస్సామరూపమైన వేదత్రయం సూర్య మండలవర్తి అయిన భగవానుడు తెల్పుతున్నదని తెలుస్తున్నది. ఈ విధంగా వేదస్వరూపుడైన, ఆదిత్యమండలమధ్యవర్తి అయిన భగవానుని స్తుతించే ఆదిత్య హృదయస్తోత్రం వేదత్రయసారమని చెప్పవచ్చును కదా!

ఇక్కడ ఒక శాస్త్రీయమైన విషయం గమనార్హం. "పరీక్ష్య లోకాన్ కర్మచితాన్ బ్రాహ్మణో నిర్వేదమాయాత్ -- స గురుమేవాభిగచ్ఛేత్" (కర్మవశమైన లోకాలను చూచి బ్రాహ్మణుడు నిర్వేదాన్ని పొందాలి. అప్పుడు అతడు ఆచార్యునివద్దకు సదుపదేశం పొందడం కోసం వెళ్ళాలి) అని అంటూ ఉపదేశాన్ని పొందే శిష్యునకు నిర్వేదం కల్గడం పూర్వ యోగ్యతగా వేదం తెల్పింది. ఆ గురువు, "శ్రోత్రియం బ్రహ్మనిష్ఠమ్" (శ్రోత్రియుడై - వైదికుడై, పరబ్రహ్మపట్ల నిశ్చలమైన నిష్ఠను కలవాడై)

ఉండాలని కూడా పల్కింది. అర్జునునకు శ్రీకృష్ణభగవానుడు గీతోపదేశాన్ని చేసినపుడు అర్జునుడు "అస్థానస్నేహకారుణ్యాధర్మాధర్మ" చింతతో కూడినవాడు కదా. అదేవిధంగా ప్రకృతంలో శ్రీరాముడు కూడా "సమరే చింతయా స్థితమ్" అనేరీతిలో రావణుని వధను గూర్చిన చింతను పొందాడు. ఆదిత్యహృదయాన్ని ఉపదేశించే ఆగస్త్యుడు "అగస్త్యో భగవాన్ ఋషి" అని అంటూ నిర్దేశింపబడడంవల్ల ఆ మహర్షికి గల యోగ్యత సూచింపబడింది. ఈవిధంగా ఆదిత్యహృదయ మంత్రోపదేశాన్ని చేసే ఆగస్త్యుడు, ఆ ఉపదేశాన్ని గ్రహించే శ్రీరాముడు - ఇద్దరు వేదోక్తమైన అర్హతలను కల్గినవారు - అని తెలుస్తున్నది.

"ధన్యతే ప్రార్థ్యతే, ధన-ధాన్యే ప్రార్థనాయాం చ" అనే వ్యుత్పత్తిని కల ధనుశ్శబ్దం "ధనుః" అని పుంలింగంలో కూడా ప్రయోగింపబడుతున్నది. ఇందులకు "ధనుర్వంశ విశుద్ధో-పి నిర్గుణః కిం కరిష్యతి" అనే ప్రయోగం గురుబాలప్రబోధికలో ఉదాహరణంగా చూపబడింది. "ధనుః" అంటే ప్రార్థింపబడేవాడని అర్థం. అంతరమంటే మధ్యభాగం. అందులో ఉండేవాడు "అంతరి". అందువల్ల ప్రార్థింపబడే సూర్యమండలం మధ్యలో వేంచేసి ఉండే పరమాత్మయే ధన్వంతరి నామధేయుడు. ఇతడే క్షీరసాగరమథన సందర్భంలో అమృత కలశాన్ని హస్తాలలో ధరించి అవతరించాడు. "ఆదిత్యాంతఃస్థితం విష్ణుం శంఖచక్ర గదాధరమ్, దైత్యారిం సుమనఃసేవ్యం వందే ధన్వంతరిం హరిమ్, మథ్నంతం క్షీరధిం దేవైః వహంతం మందరం గిరిమ్, ఆవిర్భూతం సుధావల్ల్యా వందే ధన్వంతరిం హరిమ్" అనే ధన్వంతర్యష్టక స్తోత్రంలోని శ్లోకాలు ఈ విషయాలను తెలుపుతున్నవి. ఇతడు ఆయురారోగ్య ప్రదాత అనే విషయం "ఆరోగ్యం దీర్ఘమాయుష్యం బలం తేజో ధియం శ్రియమ్, స్వభక్తేభ్యో-నుగృహ్ణంతం వందే ధన్వంతరిం హరిమ్" అనే ఆ స్తుతిలోని ఇంకొక శ్లోకం తెల్పుతున్నది.

మఱి ఒక విశేషంకూడా విన్నపింపబడుతున్నది. "స యశ్చాయం పురుషే, యశ్చాసా వాదిత్యే స ఏకః" అని అంటూ తైత్తిరీయోపనిషత్తు పురుషునిలో అంతర్యామి, ఆదిత్య మండలాంతర్వర్తి ఒకరేనని తెల్పింది. "అంతస్థం సర్వభూతేషు చరంతం విద్యయా సహ'' అని హరివంశపురాణ వచనం (3-18-27), "విద్యాసహాయవంతం మామాదిత్యస్థం సనాతనమ్" అనే మహాభారతాంతర్గత నారాయణీయవచనాలను (6-61) బట్టి, "ఇత్యేవమాదిభి స్తేన స్తూయమాన స్స వై రవి, వాజిరూపధరః ప్రాహ వీయతామితి వాంఛితమ్" (విష్ణు. పు-6-4-25) అనే

వచనాలనుబట్టి విద్యాశబ్ద వాచ్యురాలైన లక్ష్మీదేవితో కలసి ఆదిత్యునిలో వేంచేసి ఉండే భగవానుడు వాసుదేవ మూర్తి, మధుసూదనశబ్దవాచ్యుడైన హయగ్రీవుడేనని తెలుస్తున్నది. పురుషునిలో అంతర్యామిగా ఉండేవాడు, సూర్యమండలాంతర్వర్తి - అనే ఇద్దటి ఐక్యాన్ని నమ్మాళ్వార్లు కూడా తిరువాయ్‌మొళి ప్రబంధప్రారంభపాశురంలో తమ హృదయం లో వేంచేసి ఉండే పరమాత్మను ప్రస్తావించి, ఆదిత్య మండలాంతర్వర్తిని నిర్దేశించే "ఉత్" అనే నామంలోని అక్షరాలను ఆ ప్రబంధం మొదట, చివరలో ప్రత్యాహార న్యాయంతో నిక్షిప్తం చేయడంద్వారా సూచించారు.

శ్రీగోవిందరాజులనే ఉభయవేదాంతపండితులు శ్రీరామాయణానికి శ్రీరామాయణ భూషణమనే. గొప్ప వ్యాఖ్యను రచించారు. వీరు 16వ శతాబ్దిని చెందిన శ్రీశఠకోప జీయర్ శిష్యులు. వీరు, ఈ వ్యాఖ్యను తిరుమల క్షేత్రంలో శ్రీవేంకటేశ్వరుని దివ్యాలయాలనికి ఎదురుగా ఉండే బేడి ఆంజనేయస్వామి సన్నిధి వద్ద రచించినట్లు సంప్రదాయ కథనం. ఆదిత్యహృదయస్తోత్రంలో ఆదిత్యుని స్తుతిస్తూ తెలుపబడ్డ నామాలను ఈ వ్యాఖ్యాత శ్రీమన్నారాయణపరంగా వ్యాఖ్యానించి, ఈ స్తుతి కేవలం ఆదిత్యునకు చెందినది కాదని, ఆదిత్యునకు అంతర్యామిగా వేంచేసి ఉండే శ్రీమన్నారాయణుని ఉద్దేశించినదని, ఇందులోని నామాలు పరమాత్మ వాచకాలని తెలియజేశారు. ఈవిధంగానే మహేశ్వరతీర్థులు, తిలక వ్యాఖ్యానకారులు, తనిశ్లోకి వ్యాఖ్యాత - అందరూ ఈ స్తోత్రం ఆదిత్యమండలవర్తియైన, భగవానుడైన శ్రీమన్నారాయణుని స్తుతిస్తున్నదని వివరించారు. అందువల్ల "ఆరోగ్యం భాస్కరాదిచ్ఛేత్" అని అంటూ ఆరోగ్యంకోసం ఆదిత్యుని ఉద్దేశించి చేసే ఆరాధన తదంతర్యామియైన భగవానుని ఆరాధనలోకే పర్యవసిస్తుందని, ఆశించిన ఆరోగ్యాన్ని భగవానుడైన శ్రీమన్నారాయణుడు ఆదిత్యునిద్వారా అనుగ్రహిస్తాడని తెలియాలి.

ఈ స్తోత్రంలో భగవానుని పలు అవతారాలు ఆయా నామాలద్వారా సూచింపబడ్డాయని మహేశ్వరతీర్థుల వ్యాఖ్యానంలో తెలుపబడింది. "విష్ణుః" అనే నామం ఉపేంద్రావతారాన్ని, సారంగనామం హంసావతారాన్ని, "రౌద్రాయ వపుషే" - అనే నామం నృసింహావతారాన్ని, "హర్యశ్వాయ" అనే నామం శ్రీరామావతారాన్ని "సప్తసప్తిః" అనే నామం కల్క్యవతారాన్ని, "త్వష్టా" అనే నామం పరశురామావతారాన్ని సూచిస్తున్నవి - అని మహేశ్వరతీర్థులు వ్యాఖ్యానించారు. ఈ స్తుతిలో

ఆదిత్యహృదయ వైభవం

"భగవతే హిరణ్యగర్భాయ నమః" అనే ద్వాదశాక్షరి మంత్రం ఆదిత్యహృదయ రహస్యమని కతక వ్యాఖ్యానంలో తెలుపబడింది. నిత్యం సంధ్యావందన కాలంలో అనుసంధింపబడే "ధ్యేయస్సదా సవితృమండలమధ్యవర్తీ నారాయణః, సరసిజాసనసన్నివిష్టః, కేయూరవాన్ మకరకుండలవాన్ కిరీటీ హారీ హిరణ్మయవపుః ధృతశంఖచక్రః" అనే పౌరాణికోక్తి ఆదిత్యమండలవర్తి అయిన పరమాత్మస్వరూపాన్ని నిర్దేశిస్తున్నది. ఈ రూపం ఆదిత్యహృదయంలోని ఆయా నామాలద్వారా సూచితమైనది. "మండలీ" అనే నామం "సవితృమండలమధ్యవర్తీ, కేయూరవాన్, మకరకుండలవాన్, కిరీటీ హారీ" అనే విశేషణాలను, "అపాంపతిః" అనే నామం "నారాయణ" అనే విశేష్యాన్ని, "తప్తచామీకరాభాయ" "సువర్ణసదృశః", అనే నామాలు "హిరణ్మయవపుః" అనే విశేషణాన్ని సూచిస్తున్నవి. "గభిస్తిమాన్" అనే విశేషణం ఈ మూర్తి లక్ష్మీవిశిష్టుడనే విషయాన్ని సూచిస్తున్నది. "గభస్తి" అంటే పరమాత్మతో ఎల్లప్పుడు కలసి ఉండి అంతటా వ్యాపించి ఉండే లక్ష్మీదేవి. "యథా సర్వగతో విష్ణుః తథైవేయం ద్విజోత్తమ!" అనే విష్ణుపురాణసూక్తి లక్ష్మీదేవి యొక్క సర్వగతత్వాన్ని తెల్పుతున్నది. "విద్యాసహాయ వంతంమామ్" అనే పంచమవేదమైన మహాభారతం లోని సూక్తి ఆదిత్యమండలవర్తి యొక్క లక్ష్మీసహితత్వాన్ని తెలియజేస్తున్నది.

ఈ ఆదిత్యహృదయస్తోత్రం లోని "సర్వదేవాత్మకో హ్యేష" అనే 7వ శ్లోకం నుండి "లోకసాక్షిణే" అని పూర్తి అవుతున్న 21వ శ్లోకంవరకు గల భాగంలో ఆదిత్యుని స్తుతించే 108 నామాలున్నవని మాహేశ్వరతీర్థవ్యాఖ్యలో తెలుపబడింది. గోవిందరాజీయ వ్యాఖ్యలో 10వ శ్లోకంనుండి 21వ శ్లోకంవరకు గల 12 శ్లోకాలలో ఆదిత్యహృదయస్తోత్రం ఇమిడి ఉన్నట్లు తెలుపబడింది. మొదటి తొమ్మిది శ్లోకాలు పూర్వపీఠిక. 21వ శ్లోకం నుండి చివరిశ్లోకం వరకు గల భాగంలో ఉత్తర పీఠిక, ఫలశ్రుతి ఇమిడి ఉన్నాయి. ద్వాదశాత్మకుడైన ఆదిత్యుని స్తుతి ద్వాదశ శ్లోకాత్మికగా ఉండడం ఒక విశేషం. ఆదిత్యహృదయరహస్యం "భగవతే హిరణ్యగర్భాయ నమః" అనే 12 అక్షరాలను కల ద్వాదశాక్షరి అంతేకాక, ద్వాదశ(12) అనే సంఖ్యలోని అంకెలను కలిపితే (1+2=3) మూడు అనే అంకె వస్తుంది. ఈ మూడు అనే అంకె త్రయీ అనబడే వేదానికి చిహ్నం. ఋగ్యజుస్సా మాలనే మూడు వేదాలచే తెలియబడే ఆదిత్యమండలాంతర్వర్తిని కీర్తించే ఈ స్తుతిలోని శ్లోకాల సంఖ్య మూడును లక్షించడం ఇంకొక విశేషం. తిలకమనే వ్యాఖ్యానంలో "రశ్మిమంతమ్" అని ఆరంభమవుతున్న 6వ శ్లోకం నుండి ఆదిత్య హృదయస్తుతి

మొదలై 24వ శ్లోకంతో ముగుస్తున్నది అని తెలుపబడింది. అంటే-19 శ్లోకాలలో ఈ స్తుతి నిక్షిప్తమై ఉన్నది. ఈ స్తుతిలో 125 నామాలు ఉన్నట్లు ఆ వ్యాఖ్యలో గణింప బడ్డాయి. కతక వ్యాఖ్యలోకూడా ఈవిధంగానే లెక్కింపబడినట్లు తిలకవ్యాఖ్యలో తెలుపబడింది. ఈ వ్యాఖ్యానాలు అన్నిటిలో ఈ ఆదిత్య హృదయస్తోత్రం భగవత్పరంగానే వ్యాఖ్యా నింపబడడం గమనార్హం. ఒకే నామానికి పలువిధాలైన అర్థాలను వ్యాఖ్యాతలు ఆ పదాలకు మూలమైన ధాతువుల అర్థాలను బట్టి, ముందువెనుకలు చేరే ఉపసర్గ ప్రత్యయాదులవల్ల స్ఫురించే అర్థవిశేషాలను బట్టి వివరిస్తారు.

